

Heinrich Müller Georg Bolenius

Disputatio Philologica in primam Clinodii Davidici, Quod continetur in Psalmo XVI. Partem, Exhibens Passionem Salvatoris Nostri Jesu Christi

Rostochi[i]: Richelius, 1656

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn74000672X>

Druck Freier Zugang

R U. Neol 1656
(Phil.)

Müller, Heinrich

Vater: Dolenius, Georg

Mutter: Lammius, Johann

theologia 2
DISPUTATIO PHILOLOGICA
in primam
CLINODII DAVIDICI
Quod continetur
in PSALMO XVI.

Partem,
Exhibens
PASSIONEM SAL-
VATORIS NOSTRI
JESU CHRISTI,

Quam
Annuate *Θεολογία*
Consensu Amplissimi Philosophorum Collegii
In Illustrissima ad Varnum Academia,
Sub MODERAMINE
VIRI REVERENDI, CLARISSIMI,
DN. HENRICI MÜLLERI,

S.S. Theol. Doctorandi, Archidiaconi apud Rosto-
chienses ad Div. Mar. Fidelissimi, Hospitis ac
Fautoris ætatē perobservandi,

Examinandam proponit
In Acroaterio Majori horis antemeridianis
ad d. XX. Februar

GEORGIUS BOLENIUS,

Nordâ-Frius,

☉ (o) ☉

ROSTOCHI

Typis Johannis Richelti, Senatūs Typogr. 1656.

DISPUTATIO THEOLOGICA

CLINODI DACTYLICI

in SALMO XVII

Patroni
Bibliarii

PASSIONEM SAL

VATORIS NOSTRI

IESU CHRISTI

Quoniam

Amplius dicitur

Consequenter dicitur

In Mactatione

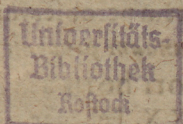
Secundum

VERBA ET ACTUS

DR HENRICI MILLER

et aliorum

et aliorum

In Actibus

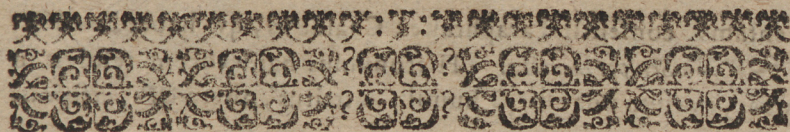
GEORGII BOLLE

Notae

et aliorum

Typis Johannis

CLINODII DAVIDICI,

Quod est in Psalmo XVI.

Titulus & Argumentum.

Titulus:

מכתל לזר

§. 1.

IN inscriptione hâc latet Psalmi argumen-
tum, cum expresso nomine auctoris ministeria-
lis. De voce מכתל vid. Disp. 1. in Psal. 9. Vox
מכתל à variis variè solet exponi.

§. 2. Hebræi, quos sequuntur Vatablus,
Schindlerus & alii, vertunt, *aureolum, aurum opti-
mum, clinodium*, & putant esse ex nomine כתם quod notat aurum
obryzum & pretiosum, ac præfixâ nominis caracteristicâ li-
terâ ם qf. significet *κρυσίλιον* ex auro, s. aureum. Radicem
constituunt כתם insignitus, h. e. certis signis notatus, inscriptus
vel insculptus fuit, item; eminuit, splenduit: quod verbum se-
mel tantum reperitur in codice Hebræo Jer. 2, 22. Expressè Rab-
bi Aben-Esra ad h. l. מכתם מומור נכבד כמו כתם פו, *Psalmus
honorandus præ auro purgatissimo*. Atque hæc interpretatio etiam
Luthero placuit, in Bibliis Germ. reddenti: *Ein gülden Blei-
nodd*: in commentario tamen super *b. Ps.* etiam Lyre expositio-
nem recipit, qui vertit, insignis cantilena s. ode: quam suam quo-
que faciunt Junius ac Tremellius. Interpretes LXX. exponunt
per vocem *συνεργαφία*, quæ notat inscriptionem signatam in
columna, ob dignam memoriâ materiam in Psalmo hoc con-
tentam:

A

tentam:

tentam: consentit Paraphrastes Chaldaus, qui habet חרִיפִּי
 חֲרִיפִּי Sculptura recta. Hieronymus hanc vocem resolvit in
 duas, quarum una est חרִי humilis, attritus, altera חפִּי perfectus,
 integer. Vide חֲרִיפִּי

§. 3. Omnes hæ interpretationes, præter ultimam, quæ co-
 actior & alienior est, conjungi possunt, quippe quæ omnes in Psal-
 mi Scopum quam dulcissimè conspirant. Est enim verè ille cli-
 modium aureum sic per Metaphoram dictum ob præstantiam ar-
 gumenti, quod tractat. Quemadmodum enim omnia metalla
 superat, & maximo in pretio habetur aurum; ita verè hic Psal-
 mus, ob pretiosa de Christo mysteria, quæ complectitur, aureus
 dicitur. Quò facit Lutheri notatio, observantis, titulum hunc
 nonnisi præsentī Psalmo, & aliis quinqve nempe LVI. LVII.
 LVIII. LIX. LX. tributum fuisse; hoc tamen discrimine, ut in
 reliquis vox hæc reperiatur cum additione aliarum plurium; hic
 verò per solum authoris nomen determinetur; undè singularis
 materiæ in hoc Psalmo dignitas significatur. Cum hæc interpre-
 tatione fere convenit secunda, quæ vocem Hebraicam de *insigni*
cantilena exponit. Quia enim radix חכמִי habet significationem
 generalem insigniendi, ideò nomen inde ortum de quolibet insi-
 gni usurpari potest: atque ita hic Psalmus dicitur חכמִי propter
 insignitatem prophetiæ, quæ tanta est, ut nullo auro contra sit
 æstimanda. Neque est, ut Græcorum titulum rejiciamus, quis
 ortus sit ex falsa lectione חכמִי pro חכמִי. Nam vox *στυλο-*
γραφία non abludit ab originatione vocis Hebraicæ, quam attu-
 limus. *Στυλογραφία* enim est *inscriptio* & *insignitio in columna*.
 Proindè hæc vox simul *materiam* & *finem* Psalmi designat, quod
 nempe res in illo contentæ sint aureæ ac pretiosæ & perpetuâ me-
 moria dignæ, quæ erectione columnarum conservari solet. Vide
 Gregorium Nyssenum *tract. 2. de inscript. Ps. c. 6. & 15.*

§. 4. Titulum insequitur *Argumentum Psalmi*, quod non tan-
 tum Judæi hodierni, verum etiam Judaizans Calvinus in contro-
 versiam vocat. Nam illi quidem de solo Davide; hic autem de
 Davide & Christo simul intellectum vult hunc Psalmum. Sunt &
 alii,

alii, Calvini hyperaspistæ, qui contendunt, Psalmum hunc licet non totum, tamen quoad aliquas partes de Davide simul posse accipi.

§. 5. Nos verò constanter asseveramus, in hoc Psalmo de solo Christo agi, & de nullo alio, s. typicè, s. historicè, s. quoad partem, s. quoad totum. Contra Judæos urgemus Judæos, tùm eos, qui temporibus Apostolorum vixerunt, quos non legimus Apostolis contradixisse, vel eos ullius *ψδ. Sepulcræ* infimulasse: tùm eos, qui post Apostolorum tempora vixerunt, inter quos eminet R. Moses Haddarfan, qui super Psalm. 49. 10. explicationem petit ex Psalm. 16. eumq; ad solum Messiam refert. Addi potest contrà Judæos var. cinii complementum. Contrà reliquos adducimus (1) autoritatem Petri, qui *Act. 2. à vers. 25. usque ad 29.* recitat verba Davidis, & postea à *vers. 29. usque ad 32.* explicationem luculentam addit. In quibus verbis firmissima continetur demonstratio, quod de solo Christo hic Psalmus sit intelligendus. Sic enim vult concludere Apostolus: *Aut de se David locutus est, aut Messias introducit de se loqui. Non prius; E. posterius.* Assumpti membrum primum probat *v. 29. Is, qui loquitur in hoc Psalmo, non fuit sensurus corruptionem in sepulcro. Sed David sensit &c. E. &c.* Minorem rursus probat ab experientia & demonstratione oculari, quia præ oculis sit monumentum Davidis, in quo usque ad hunc diem sepultus jaceat. Contrà autem per antithesin probat, de Christo accipiendum esse hunc *Ps. v. 31. Qui resurrexit, ille non sensit corruptionem. Sed Christus &c. E. &c.* ac per consequens ille est, qui in hoc Psalmo loquitur. Deinde idem probat ex dono prophetandi in Davide: *Quem David, ut Propbeta, loquentem introducit, is non est ipse David, sed Messias. Atqui sanctum illum, qui in hoc Psalmo precatur &c. E. &c.*

§. 6. (2) Autoritatem Pauli *Act. 13.* ubi in concione, quam in Schola Antiochena habet, non tantum *Psalm. 2. & Es. 55, 3.* sed etiam hunc Psalmum citat, *vers. 35.* & mox per prolepsin ostendit, verba Psalmi, non de Davide, sed de Messia esse intelligenda. Ac Syllogismi, quo conclusionem probat, ambas præmissas subjicit, ex quibus facili negotio conclusio elici potest. Major propos.

A 2

betur

betur vers. 37. *Is, quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.* Minor ponitur vers. 36. *David sensit corruptionem.* Hinc spontè fluit conclusio: *E. David non est ille Sanctus, quem Deus excitavit.*

§. 7. Quamvis autem statuamus, *litteram* Psalmi hujus loqui de solo Messia, non tamen negamus, partes aliquas posse per *anagogen* accommodari ad Davidem & alios pios. Distingvendum hic est inter sensum literalem, & sensus literalis anagogen s. accommodationem ad hanc vel illam personam. Sensus literalis hujus Psalmi de Christo, & nullo alio loquitur, interim accommodatio sensus aliquo modo potest fieri ad omnes Christianos, quatenus in passionibus suis sunt conformes imagini Christi. Sequitur.

Exegesis partis primæ.

§. 1.

Pars prima hujus Psalmi, quam hæc disputatio exhibebit, continet precationem Filii Dei, quâ in *ἀγωνία* constitutus, celestem Patrem fatigat, ut in passionis cruciatibus conservetur, & ex iisdem liberetur à vers. 1. ad 7.

Versus Primus:

שמרני אלהי כי חסיתי בך

§. 2. *Propositio* hujus partis est in verbis. שמרני אלהי.

Ubi habes (1) *precanti nis objectum*, quod est Deus Pater. Quamvis enim à seipso poterat custodiri, à patre tamen servari rogat ut homo. Vocat autem DEUM אלהי, quæ vox significat *fortis*, & καλὴ ἐξουσία & substantivè usurpata est appellatio propter omnipotentiam soli DEO competens. Aquila & Theodotio vertunt ἰσχυρὸς, LXX κύριος, Lutherus, Herr (2) *Subjectum*, vel argumentum, breviter, sed nervosè comprehensum verbo שמרני. Verbum שמר conjunctum cum חסותי significat, *refugium & tutum receptum præbere*, qualem aves pullis suis sub alis præbent *Psal. 25, 20. Ps. 141, 8. 9. Psal. 17, 8.* Quapropter Christus hoc verbo petit, & liberationem à malo, & collationem gloriæ, s. exaltationem.

§. 3. Preca-

S. 3. *Precactionis Ratio prima* ducitur à fiducia in DEUM positâ, formata per rationale כִּי חֲסִידוֹ בְּרִי. Verbum חֲסִידוֹ notat, tūc, perfugium, aut umbraculum tutum recipere ad evadendum periculum: tūc sperare & confidere in eum, apud quem receptum hunc desideramus, propter perfugii securitatem. *Psalms. 17, 8. Ps. 36, 8. Psal. 57, 2. Psal. 63, 8.*

Versus Secundus:

אָמַרְתָּ לַיהוָה אֲדֹנָי אֲתָהּ שׂוֹכֵנִי בְּרִי עֲלֶיךָ;

S. 4. *Amplificat rationem hanc ab adjuncto fiducia, nempe, certitudine*, quando ait: אָמַרְתָּ לַיהוָה אֲדֹנָי אֲתָהּ. Quibus verbis declarat fiduciam suam certitudinem, tūc quoad subjectum, quā quoad objectum. Certitudo *Subjecti* est firmitas mentis & voluntatis circa rem, cui fiditur, & notatur apostrophe; quā Chriſtus alloquitur animam suam אָמַרְתָּ, dixisti, sc. anima mea, quem admodum expressit Chaldaeus, כְּלִילִי אֲנִי נִפְשִׁי. Nonnulli in imperativo vertunt: Dic, sc. anima mea. LXX. in r. pers. אָמַר; & Latinus, dixi; & Lutherus, ich habe gesagt; vertentes, sensum commodè exprimunt. Hoc enim vult dicere Chriſtus: ego in anima mea statuo, & non solum assensitiva, verum etiam fiduciali certitudine apprehendo, hoc, quod DEUS promittit, refugium, & in eo acquiesco. Unde Jehovah vocat DEUM suum, quæ formula frequenter est acquiescentiæ fiducialis Symbolum. Certitudo *objecti* est immutabilitas rei, sic, ut reverà se aliter habere nequeat, quā creditur. Hanc ponit in vocibus יְהוָה & אֲדֹנָי, quarum utraqve fiduciam sustentat, & dubitationem excludit, prout earum originitio ad oculum demonstrat.

S. 5. *Altera precactionis ratio* est in verbis: שׂוֹכֵנִי בְּרִי עֲלֶיךָ quæ diversissimè exponuntur. Juxta Lutherum continent argumentum à voluntate & decreto patris celestis sumptum, sic ut עָרַךְ notet causam impulsivam, conf. *Gen. 16, 5. 2. Sam. 1, 26. Jer. 15, 15. Psalm. 44, 23.* post particulam negandi בְּרִי subintelligatur Verbum Substantivum EST; & שׂוֹכֵנִי vel notet absolute bonitatem, suavitatem, utilitatem, vel adverbialiter, benè, *Jerem. 12, 6.* atque sic non

A 3

benè

benè esse sic idem ac affligi, miserum esse. Schnepſius in *Psalterio*, hæc verba legit interrogativè, subintelligens particulam interrogandi למה, *quare*, & vertit: *quare bonum meum non est tecum?* h. e. quare mihi non dares, quod bono esse potest? atque hoc sensu repeteretur propositio, immorans affectui DEI. LXX. hinc ducunt argumentum ab ἀγαθία DEI: ἡ ἀγαθία μου ὡς ὁ ἄγγελος ἐξ ἐξουσίας. Quò intendit etiam Aquilæ versio; ἀγαθία μου ὡς μὴ ἦν ἐν. Ad hunc Scopum collimant etiam recentiores, cum vertunt: *beneficentia mea non ad te*, sc. pertinet. Eandem Schindlerus sequitur in voce טוב & טו. Alii vocem טוב non activè sumunt, prout notat beneficentiam, sed passivè cum Luthero explicant, de bono utili, s. quod in alterius salutem cedit, & particulam בך referunt, non ad præcedens טובתי, sed ad subsequens עריך, sed & hi variant. Quidam hinc exstruunt argumentum à causa efficiente: Sic Chaldaus: טובתי לך מתוך טוב. Ita & Symmachus: ἀγαθόν μοι ἔστιν ἂν ὁ σὺ, quod Hieronymus reddit, *benè mihi non est sine te*. R. David Kimchi & alii Hebræi verba hæc referunt ad perfectionem DEI, hoc sensu: *bonum, quod mihi facis, nequaquam te obligat*, sed gratuitò facis: Hinc רשׁי expressè: טובתי עושה לך לך. Junius & Tremellius hîc subintelligunt verbum quoddam, hoc sensu: *bonum meum non (es conditurus) penes te*, & hanc glossam confirmant ex *Psalm.* 84, 12. Sed hi postremi Interpretes omnes erroneâ nituntur hypothesi, de argumento Psalmi, quem putant esse precationem Davidis, vel Ecclesiæ, testantis indigentiam suam. Nos inter hæc sententiarum divortia eligimus Lutheri explicationem, partim ob convenientiam phrasæ hebraicæ ad hunc Scopum, quò directus est Psalmus, partim ob contextum & totam orationis seriem. Agit enim Christus in hoc precationis membro de necessitate passionis suæ, quam sustinet decreto & voluntate Patris.

Versus

Versus Tertius:

לְקוֹשִׁים אֲשֶׁר כְּאֶרֶץ הַמֵּוֹרָא אֲדִירִי כִּי חֲפָצִי בָם׃

§. 6. Sequitur *Tertia ratio* precationis, quam similiter variè connectunt cum prioribus verbis & exponunt Interpretes. Ut Hebræorum, Calvini, Junii, aliorumq; judaizantium sententiam sicco pede transeam, qui hæc verba ad Davidem & Ecclesiam accommodant: alii putant, hanc rationem duci *ab objecto* s. *sine cui*, h. e. illis, quibus prodest passio Christi. Sed & hi discrepant. Nonnulli interserunt particulam adverbivam h. m. *sed erga sanctos* &c. ut sit sensus: quamvis, o DEUS, satisfactione meâ non egeas, tamen hæc ipsâ beneficium sum, s. profum sanctis tuis, quos tibi reconcilio, ut sanctificentur. Alii his verbis intendi finem passionis volunt, hoc sensu: *Bene mihi non est propter te pro Sanctis*, h. e. patior secundum voluntatem tuam pro salute credentium. Juxta hos ⁷ hic non est nota Dativus casus, prout quidem LXX. & Latinus Interpres videntur accepisse (nisi tibi Dativum ⁷ est ⁷ *סִימָן הַתּוֹעֵל*) sed notat præpositionem AD vel PROPTER, atque includit utilitatem ejus, quod nomine, cui præfigitur, significatur. Conf. *Job. 12, 11. Zach. 9, 9.* Ideò & Aquila vertit, *μεγαλειᾷ μὲν προ ingentibus meis*: Symmachus *εἰς ἀγάπην καὶ μεγαλύνει* & Lutherus, *für die Heiligen.* Dices; Christi passio prodest omnibus. Resp. Quoad acquisitionem, non applicationem; jus, non eventum.

§. 7. Hos Sanctos describit Christus (1) à *conditione terrenâ* *אֲשֶׁר כְּאֶרֶץ*, h. e. qui suâ naturâ terreni sunt, sub peccato, irâ & cruce. (2) à *præstantiâ* *אֲדִירִי*. Vocat eos gloriosos à sanctitatis imputatæ fructu & fine: fructus est glorificatio inchoata justitiæ inhaerentis *Rom. 8, 29.* Finis est glorificatio consummata vitæ æternæ. (3) à *gratuito favore*, quo ille eos dignatur. *כִּי חֲפָצִי בָם*. Ubi nota, quod vox Hebraica *חֲפָצִי* & voluntatem propensam & voluptatem significet *Psal. 1, 2.* *כִּי* autem est emphaticum, additur *הַעֲבִין לְחֹסֶן*, ut imprægnat significationem.

Versus

Versus Quartus:

יָרְבוּ עֲצוֹתָם אַחֵר מֵהָרֹךְ כִּי אֶסְכֵּחַ נִסְכֵּיהֶם מֵרֹם
וְכִי אֲשַׁנֵּה אֶת שְׁמוֹתָם עַל שְׁפָתַי:

§ 8. Per *אַחֵר* hic exponit Psalteris infidelium naturam & pœnas. Naturam eorum notat per periphrasin sumtam ab incredulitatis adjuncto, אַחֵר מֵהָרֹךְ. LXX. legerunt אַחֵר per - quod significat *retro*, sensu parum diverso. Verbum est אַחֵר moratus est, s. posterior fuit. Per אַחֵר autem hic intelliguntur *tum* Idola *Exod. 20.* *tum* Antichristi; *tum* Pseudochristi *Act. 5, 36. Job. 5, 43.* Verbum מֵהָרֹךְ juxta eos, qui festinandi significationem illi h. l. tribuunt, requirit pronomen, quod per ellipsin Hebraicam omissum hic subintelligi debet h. m. *qui accelerant* sc. *ad alium*. Sanè hoc Verbum מֵהָרֹךְ non tantum significat *acceleravit*, sed etiam *promissus* fuit in erogando, *donavit*, & in specie *donavit* *Exod. 22, 15. 1. Sam. 8, 15.* quam significationem huc accommodant, non tantum Rab- bini, verùm etiam Recentiorum quidam, vertentes, *qui alium do- taverunt*. Chaldaeus videtur utramque significationem conjungere קֹרְבָנֵיהֶן קֹרְבָנֵיהֶן כֵּן מִחוּץ לְקִרְבָּנָם *postea festinavit, ut offerant munera sua*. Utraque valde apta est ad exprimendam naturam in- credulorum. Nam sicut Fides facit *ἐπιστεύειν* verbo DEI *Es. 30, 18. c. 7, 9. Hebr. 11, 1.* sic diffidentiae proprium est, homines reddere in- stabiles, ut præcipiti motu, plenoq; cursu procurrant ad alios *Deut. 9, 12. 1. Cor. 12, 2.* Quia verò idola amaliis comparantur in Scri- ptura, ideo non immerito dotis fit mentio *conf. Os. 1, 2. Ezech. 16, 31.*

§ 9. Misericordiam v. & pœnam horum valde emphaticè descri- bit Psalteris, & tres qf. partes, s. species illius facit, quarum *Prima* est, *multitudo dolorum*. Vox Hebraea significat dolores omnis gene- ris. Horum quantitatē & qualitatem exaggerat verbum רַבּוּ quod Junius & nonnulli alii Interpretes vertunt active, cum in 1. Conjug. nonnisi passivè accipiatur, & significet, *augeri, crescere*. *Secunda* species est *aversatio cultus eorum* מֵרֹם אֶסְכֵּחַ נִסְכֵּיהֶם מֵרֹם est Metaphorica descriptio cultus, sicut explicatur. *Pal. 141, 2.* Li- bamina propriè erant talia sacrificia, in quibus primoribus labris degustabatur poculum, & deinde reliquum effundebatur super hostiam.

hostiam. Nam libare propriè est liquorem fundere *Gen. 35, 14.* deindè significat, offerre liquida. Determinatio autem addita לְבַנִּים notat abominationem sacrificiorum, libamina de sanguine, h. e. abominabilia. Nam legitima libamina constabant ex vino, vel oleo *Exod. 29, 40. Num. 15, 5.* non autem ex sanguine. Ethnici suis sacrificiis etiam humanum sanguinem admiscebant. Tertia species est extrema ignominia וְכִי שָׁפַתִּי. Est formula, hæc petita à consuetudine politica, quæ infamium hominum ne quidem meminisse volumus, quæque scelerati nomen ex catalogo alicujus sodalitati honesti expungitur, tanquam indigni eo cœru. Applicationem vide *Matth. 10, 32. Apoc. 3, 16.*

Versus Quintus:

יְהוָה בְּנִתְּךָ חֶקֶר וּכְסִי-תָוֶךְ חֶקֶר גּוֹרָלִי

§. 10 *Quarta* mto precatōnis petitur ab eventu passionis exaltata, qui est acquisitio ecclesiæ &c. Ab hoc eventu Christus ecclesiæ suam insignit elegantibus titulis. (1) Eam nominat מִנְיָן חֶקֶר. Vox Ebræa notat portionem ab aliis divisam, & possessionem, quæ ex divisione obtingit. Talis est Ecclesiæ ab infidelibus divisa *Psal. 1, 8. Job. 17, 6.* (2) גּוֹרָלִי Vocabulum hoc notat calicem *Gen. 4, 11.* & per synecdochen, id quod in calice continetur, certam potus portionem; & metaphoricè, quodvis bonum vel malum, quod alicui obtingit. In hoc significatu duplicis calicis meminit Scriptura. Primus est tribulationis & iræ, s. calamitatum certa portio *Esai. 51, 17. Thren. 4, 21. Matth. 26, 22.* alter est calix lætitiæ & bonorum, quibus fruimur *Psal. 23, 5. Jer. 26, 16.* (3) חֶקֶר. Vox Hebræa notat propriè calculum, qui ad fortiendum adhibetur: metonymicè, id quod per sortem alicui decernitur: metaphoricè, omne id, quod aliquis sortitur, h. e. quodvis bonum ac commodum *Psal. 125, 3.* Respiciit Psalter hæc voce ad distributionem terræ Canaan, ubi singula tribus eam portionem acceperunt, quam fors illis adjudicavit. Nimirum & Ecclesiæ est Christi fors ac portio, quam ἐκκλησίᾳ proprio sanguine *Act. 20, 28.* Hinc in Christo ἐκκλησίᾳ, sorte lecti, h. e.

B

electi

electi & possessi sumus *Eph. 1, n. Conf. Col. 1, 12.* Rationem huius appellationis monstrant sequentia loca *1. Cor. 6, 19. 1. Pet. 1, 13.* Quia autem beneficium redemptionis, quā applicatum, solis credentibus salutem cedit *Apoc. 5, 9. 10. c. 14, 3.* ideo hi merito λαός ωφελοῦσιν vocantur *Tit. 2, 4.* & λαός ἁγίων ωφελήσων *1. Pet. 2, 9.* Hic insuper notamus (α) de voce ὡφελῶν posse illam vel in nominativo exponi, ut fecerunt LXX. Latina Vetus & Lutherus, si sc. in subsequente participio ὡφελήσων subintelligatur: pers. verbum Substantivum ERIT: Sin autem subintelligatur verbum Substantivum 2. pers. ut postea hoc verbum LXX. Latina Versio & Lutherus reddunt, tūm in Vocativo exponi debet, Domine, idq; etiam suader collatio huius versus cum *vers. 1.* (β) Vocem ὡφελῶν geminum habere respectum, & ad formam absolutam, cuius τ sub ὡ; & ad formam constructam, cuius ὡ est characteristicum, ut sensus sit; Dominus est portio mea; & quidem portio portionis meae. n. e. talis portio, quā mihi in possessionem ex divisione obtinuit. (γ) ὡφελῶν est Ecclesiae inigne perseverantia & stabilitas fidei, latens in participio ὡφελήσων quod est à ὡφελῶν *sustentavit.* LXX. habenti, & ὡφελῶν restituens, accepto composito pro simplici verbo, statuens: alibi autem reddunt per κατεργάζων *Psal. 17, 5.* & ἀνὴλμα βασιλείου *Psal. 41, 13. Psal. 63, 19.* quā significationes omnes pulchrè huc quadrant. Nam ut sistatur aliquid, oportet, ut prius apprehendatur. Sic Ecclesia apprehenditur à DEO, dum manu ejus salutiferā ex miseriā in statum gratiæ erigitur, (quemadmodum etiam Maria in Cantico inquit, ἀνὴλμα βασιλείου, suscepit Israël puerum suum) Sic erectam ecclesiam statuit in conspectu Christi, tanquam dilectissimam Sponsam, eamq; stabilit, ne finaliter excidat gratiā *Ef. 54, 1.* in hoc ferè sensu Paulus utitur verbo κατεργάζων *Eph. 5, 27.* Denique etiam Ecclesiam perficit, impuratione obedientiæ suae omnibus modis perfectissimæ, & quidem in hac vitā inchoative, post hanc vitam verò consummative: quæ est significatio verbi κατεργάζων.

Versus

Versus Sextus:

חברים נפלו לו בנעימים אף נחרת שפתו עלי:

§. 11. (4) Vocat חברים s. *funiculos*. Similitudo petita ex disciplina Geodatarum veterum, qui in dimensionibus fundorum, agrorum ac regionum usurpabant funes, sicut hodie in metiendis agris, famosæ, ut vocant, mensuræ sunt perticæ s. decempedæ. חברים quoque per Metonym. dicuntur ipsa spatia s. tractus, fundi & regiones funiculo mensorio metati *Soph. 2, 5. חברים נפלו* *funes cadunt*, quando obtingunt per casum sortis: nam prius metiebantur agros funibus, postea sortiebantur, ut videre est in distributione terræ Canaan *Ios. 17. & 19. Psalm. 78, 55.* Hinc Chaldaeus etiam *נפלו ערבין* *sortes ceciderunt*, & Lutherus; *Das Loß ist mir gefallen* / quia sc. agri prius dimensi per sortem distribuebantur. LXX reddunt *χοῖνις ἀ χοῖνις*, quam fuisse Persicam mensuram 40. aut 60. Stadiorum memorat Plinius *l. 5, c. 10.* Herodotus *l. 2.* & Strabo *l. 11, c. 17.* Sic etiam Ecclesia est hæreditarius fundus Christi *Deut. 32, 9.* Utitur autem Psaltes plurali חברים ob multitudinem particularium ecclesiarum, per totum terrarum orbem in N. T. se diffundentium: harum funis mensorius est verbum DEI, quod *Psalm. 19.* dicitur canon, h. e. ut Paulus explicat *Roman. 10.* sonus s. sermo canonicus. (5) Vocat נחרת, voce irregulari, ut nonnullis placet, pro נחרת, quæ significat possessionem hæreditariâ & gratis acceptam. Indicatur hæc voce ecclesiam esse pretiosissimum DEI peculium, metaphorâ sumtâ à bonis hæreditariis, quæ Judæis multò erant gratiora reliquis possessionibus, & sicut ex historia Nabothi apparet, studiofissimè ab iis retinebantur: hinc quælibet bona amabilia per translationem dicebantur hæreditas, v. g. liberi *Psal. 127. lex Psalm. 119.*

§. 12. Hinc novum *αὐτοῦ* ecclesiæ, quod est *Studium bonorum operum*. Nam fundus ecclesiæ non est infrugifer, aut quisquiliis destinatus, sed amœnus, jucundus בנעימים se. locis נעים *suavem & gratum* significat, & sine Substantivo fit neutrum, atque idem est, quod *voluptas, jucunditas*. Hinc LXX. *vers. 7.* vertunt *ἡδονή*. Hic habent ἐν *καρτίῳ*, attribuentes vim superlativi

lativi articulo in fontibus huic voci præfixo. Alluditur autem
 hac phrasi ad benedictionem Iosepho & Beniamini factam *Deut.*
 33. applicationem vide *1. Pet. 2, 5.*

§. 13. Ex hoc fuit aliud *ἄλλα* ecclesiæ, nempe, electio
 ipsius, & amor tenerrius, quo Christus eam, tanquam pretio-
 sissimum *καμήλιον* prosequitur, *אך כחללת שרשר עלי*
imò &c. *שר* significat, *perplacere, elegantissimum esse.* Hic nota (1)
 gratiam Christi erga ecclesiam exaggerat particula *אך*, quæ est
 vox asseverandi, quâ Christus religiosè contestatur suam erga ec-
 clesiam dilectionem. Græci reddiderunt *καὶ ὅ*, *quoniam, sanè*
quidem (2) emphasim amoris auget additio pronominis *עלי*, h. e.
quantum ad me attinet, vel mihi erit speciosissima hæreditas, quic-
 quid mundo de illa videatur. Conf. *Exod. 19, 6. 1. Pet. 2, 9. Eph. 5, 22.*
 (3) Sic ergò habet analysis quarti argumenti, quod Christus affert
 pro liberatione sui ex passionis cruciatibus: *Qui passionis sue me-
 ritum debet applicare credentibus, ille est ex passionis & mortis doloribus
 liberandus. Ego &c. E. &c.* (4) Inservit hæc polyonymia ecclesiæ
 auxilii pathetica, quâ affectum suum benevolentissimum erga
 ecclesiam ostendit, eumq; prolixum ac conti-
 nuum fore isthac *ἡμῶν*
 demonstrat.

EPIBLEMATA MISCELLA RESPONDENTIS.

1. *AN Deus sit supra caelos? Aff.*
2. *An verum dicens interdum mentiat? D.*
3. *An Abraham, si, juxta mandatum divinum, Isaacum occidisset, pro homicida habendus? D.*
4. *An Creatura sint bonae per essentiam? N.*

De
Præstantiss. Dn. Disputante,
Amico suo.

Qui studia inde putant umbratica nostra vocari,
Quæ per casareos vim tenuere gradus,
Tanquam vix lucem patiantur, & abdita quærant,
Semper in abstruso vel latitare velint,
Falluntur, multi peramant hinc inde tenebras,
& studiosorum nomen habere volunt.
Egregie confutat eos BOLENIUS. Ille
Lucem adamat, quærit publica, splendet ita,
Ut tandem ex hac luce fiet venturus in illam.
Quæ velut umbram habuit lumen habetq; scholæ.

*Ita ex amore bene ominatus
& bene precarius scribit.*

Joh. Georg. Dorscheus,
Argentoratensis, D.

Passio sancta DEI, tibi sit meletema, BOLENI;
Fiat & isti labor, præsens occasio, nostri
Tâm cari capitis vestigia sancta sequendi!

Hermannus Schuckman/
Theol. D. & Prof.

Ad

Ad Eximium DN. RESPONDENTEM,

Mortem, *que vita est*; funus, *quo nascimur omnes*,
Sifis: in hac Vita vive, BOLENE, DEO.

L. M. Q.

CASP. MAURITIUS, D. P. P. & Superint.

Quæ CHRISTI in terris fuerit fiducia, quique
Vicerit in Jhovah spesq; fidesq; probas
Fulciat, Ah, eadem mens nos quoque membra, labores
In CHRISTO captos fulciat illa Tuos.

*Quod Pereximio Dn. Respondenti cum voto
vera, que in Christo est, felicitatis vovet*

Johan-Christophorus Ottonis,
Theol. D. & P. P.

Ad DN. BOLENIUM,

Juvenem pietate & Eruditione Eximium

Disputantem

De Aureolo Passionali Davidico

ex Psalmo XVI.

Aureolum CHRISTI pretioso Sangvine rubrum,
Nunc loqueris. *Patiens sit DEUS aureolum!*
Aurea dona DEUS tibi det sanctissima dona!
Sic precor & paucis omnia fausta precor

Celerr.

AUGUSTUS VARENIUS, D.

Ad Eruditiss. Dn. Resp.

Convictorem suaviss.

Sat Roseas coluisse putas, bene, Teq; Camœnas?
Sat bene, qui coluit, sedulitate piâ:
I, quod Fata viam monstrant, feliciter ito,
Quem passum monstras, sit Tibi JHOVAH comes!

l. mqi

PRÆSES.

EPIBLEMATA MISCELL
RESPONDENTIS.

1. **A**N Deus sit supra caelos? *Aff.*
2. *An verum dicens interdum mentiatur*
3. *An Abraham, si, juxta mandatum d*
Isaacum occidisset, pro homicida haben
4. *An Creatura sint bona per essentiam.*

De
Præstantis. Dn. Disputante
Amico suo.

Qui studia inde putant umbratica nostra vocari,
Quæ per caesareos vim tenuere gradus,
Tanquam vix lucem patiantur, & abdita quæra
Semper in abstruso vel latitare velint,
Falluntur, multi peramant hinc inde tenebras,
& studiosorum nomen habere volunt.
Egregie confutat eos **BOLENIUS**. Ille

Lucem adamat, quærit publica, splendet ita
Ut tandem ex hac luce fiet venturus in illam.

Quæ velut umbram habuit lumen habetq; scilicet
Ita ex amore bene o
& bene precatus

Joh. Georg. Dorso
Argentoratensis, D.

Passio sancta **DEI**, tibi sit meletema, **BOLENI**;
Fiat & iste labor, præsens occasio, nostri
Tam cari capiti vestigia sancta sequendi!

Hermannus Schuch
Theol. D. & Prof.

